

Més enllà de Jaume I

Les dones
que marcaren
el seu regnat

Irene Ballester Buigues
Lola Llopis Micó

Al llarg del temps, les dones hem romàs en els marges de la història, escrita des de paràmetres masculins, sense veu ni protagonisme. Silenciades, però imprescindibles pel nostre suport incondicional i treball invisible, hem sostingut emocionalment, afectivament i sexualment els genis i els conqueridors en els seus triomfs, lloats i enaltits per la violència utilitzada. Jaume I, gran senyor feudal, cavaller i guerrer, probablement és un dels monarques més apreciats i estimats pel poble valencià, considerat com a pilar fonamental de la seua identitat. No obstant això, també és una figura històrica que exercí poder i domini no solament en els territoris conquerits, sinó també sobre les dones que el van envoltar i sostindre: filles, esposes i amants a les quals sempre utilitzà en benefici dels seus interessos patrimonials i d'equilibri de poder entre llinatges i cases reials.

Les cròniques medievals mencionen Jaume I com un home fort, templat, valent, batallador i savi, a més de ser un home de fembres o de femelles, com son pare, un senyal més del poder i del privilegi patriarcal que representava. A més d'un gran

conqueridor de terres, també ho fou de dones; no debades, nombroses investigacions el qualifiquen d'adúlter incansable en una època en què convertir-se en amant del rei podia suposar un ascens considerable en l'escalafó social de la cort. També hem de tindre en compte que a moltes dones no els devia resultar senzill donar-li una negativa al monarca. La majoria de les amants conegudes li van parir al Conqueridor fills, que no filles, els quals també utilitzà com a peces d'escacs en el tauler de joc del poder. Sols sabem el nom de les filles legítimes que el monarca tingué amb la reina Violant d'Hongria perquè foren casades segons conveniència i anomenades per sa mare en el testament, a les quals va donar les seues joies. No sabem el nom de cap amant amb qui va tindre filles il·legítimes, simplement desaparegueren del tauler de la història perquè d'elles poc profit se'n podia traure. Malauradament, la vida de les dones que hi va haver darrere de Jaume I s'ha narrat amb el monarca com a protagonista. Elles, unes dones fortes, sàvies i valentes, foren molt més que les seues amants, dones i filles, perquè totes tingueren una vida més enllà de Jaume I.

Maria de Montpeller, rebutjada pels qui més l'havien d'estimar

La vida de Maria de Montpeller, nascuda a la capital del senyoriu l'any 1182, estigué marcada per la tragèdia i la tristesa perquè sembla que ningú la va voler. Convertida des de ben xicoteta en comodí familiar i territorial per a dur a terme enllaços estratègics que permeteren que la seua família ascendira en l'escala social, i en moneda de canvi per a unir territoris i títols, al llarg de la seua vida hagué d'assaborir amb dolor el rebuig i el desamor a parts iguals dels qui suposadament més l'havien d'estimar: el seu pare i els seus marits. Única filla del matrimoni format per Guillem VIII de Montpeller i Eudòxia Comnena de Constantinoble, coneguda pels trobadors de l'època com «l'emperadriu», el seu pare ben prompte perdé l'estima per sa mare. Aquesta, repudiada per no haver-li donat un fill mascle, va acabar els dies enclaustrada al monestir d'Aniana, al Llenguadoc. Mentrestant, ell es casà de nou amb Agnès de Castella, amb qui tingué dos fills, Guillem i Bernat Guillem.

Maria de Montpeller cresqué marcada per l'abandonament familiar i els interessos polítics del seu pare, que la va casar molt jove per a desposseir-la dels seus drets. Després de quedar viuda i tornar a casar-se, va viure un matrimoni conflictiu del qual nasqueren dues filles, que es va veure obligada a deixar arrere quan fou repudiada. A la mort del seu pare, i davant de la pèrdua de la seua herència en favor del seu germanastre, Maria decidí buscar noves aliances matrimonials per a defensar els seus drets sobre el senyoriu de Montpeller.

El matrimoni entre Maria de Montpeller, de 24 anys, i Pere II d'Aragó, de quasi 26 anys, tingué lloc el 15 de juny de l'any 1204, uns dies després que el papa Innocenci III declarara fill bastard Guillem IX, i Maria de Montpeller poguera recuperar el senyoriu. Però la felicitat va acabar passant de llarg una vegada més en la vida de Maria de Montpeller, ja que el dèspota del seu espòs sempre la considerà «poca cosa» per no ser filla de rei. Així que una vegada Pere II havia aconseguit el domini sobre el senyoriu de Montpeller, i com que la descendència masculina no arribava perquè la primera filla del matrimoni, Sança, havia mort al cap de pocs mesos de vida, començà a distanciar-se de la seua esposa i a gaudir dels plaers del sexe amb altres dones.

Maria de Montpeller decidí prendre la iniciativa i va enganyar el seu marit. Va trencar així el paper passiu que d'ella s'esperava. Fogós com era, i famós per la gran quantitat d'amants que havia tingut, l'estratagema de Maria de Montpeller consistí a fer-se passar per una d'elles per a poder tindre sexe amb el seu marit a les fosques i en silenci. Diuen que, durant tota la nit, les esglésies de Montpeller estigueren obertes perquè la gent poguera resar amb la intenció que la unió es consumara amb el fruit desitjat. Les energies es van confabular i, nou mesos després, el 2 de febrer de l'any 1208, va nàixer un xiquet, el futur Jaume I. Conta la tradició que sa mare encengué 12 ciris amb els noms dels apòstols i l'últim que s'apagara seria el que donaria el nom a l'hereu de la corona catalanoaragonesa.

Bernat Desclot, historiador català que visqué durant la segona meitat del segle XIII, narra que Maria de Montpeller li digué al marit que ho havia fet sense cap maldat ni per cap mal desig, sinó perquè dels dos sorgira el fruit que esdevinguera l'hereu. No obstant, les peticions de divorci continuaren i Maria de Montpeller només trobà el suport del papa Innocenci III, qui sempre la protegí. A Roma, pobre, malalta i esgotada, i a més separada del seu

fill, morí el 21 d'abril de 1213 amb tan sols trenta-tres anys.

Tanmateix, deixà disposat en el testament que l'únic hereu fora

el seu fill, el futur Jaume I, la custòdia del qual restaria en mans del papa.

Fou soterrada a Sant Pere del Vaticà, al costat del sepulcre de santa Peronella, que, segons la tradició, era filla de sant Pere. Pere II morí el 12 de setembre del mateix any en la batalla de Muret, després d'una desenfrenada nit d'alcohol i sexe.

